

ХАРАКТЕРИСТИКА СУЧАСНОГО ТЕХНОГЕНЕЗУ ЗА ВЕЛИЧИНАМИ ТЕХНОФІЛЬНОСТІ МЕТАЛІВ

Федорова Галина, канд. хім. наук, доцент, доцент кафедри хімії
навколишнього середовища

Комаренко Антоніна, студентка природоохоронного факультету
Одеський державний екологічний університет, Україна

Актуальність проблеми. Показником техногенезу як порушення природного балансу хімічних елементів у природних колообігах є величина технофільності, що ввів О.І. Перельман у 1973 р. Оцінка цієї динамічної величини, фіксування її зміни з часом є актуальним завданням для визначення якості середовища в умовах глобального техногенезу і пов'язаного з ним забруднення біосфери.

Метою цієї роботи є розрахунок технофільності найпоширеніших металів періодичної системи за даними видобування їх у 2013 році та порівняння її зміни з розрахованими величинами технофільності 1980 р.

Результати роботи та їх обговорення. Технофільність визначається як відношення річного видобутку металу до його кларка в літосфері [1]. Розраховано величини технофільності 41 металів за видобуванням 1980 та 2013 рр., що наведено у щорічних інформаційних збірниках геологічної служби США [2]. Кларки літосфери О.П. Виноградова узяті в [3].

Найвищий порядок технофільності встановлено у важких металів Sn, Bi, Cd, Cr, Cu, Mo, Pb, Zn, серед яких лідирує елемент Вісмут, та благородних – Au, Ag. Високі, але на порядок нижче величини технофільності у таких важких металів, як Fe, Hg, Mn, Ni, W, Zn, рідкісного Te, благородних – Pb і Pt, лужноземельних Ba і Ca та радіоактивного Урану. Найнижча технофільність (порядок 10^3) у Цезію.

Якщо високу технофільність благородних металів можна пояснити малою величиною кларка, а –Телуру – низьким видобуванням, то причиною щодо важких і лужноземельних є їхнє поширене використання в народному господарстві, на відмінну від Ga, Be, Rb, Ti, Y з порядком технофільності 10^5 , що пояснюється їх недостатньо високим застосуванням (крім Ti, технофільність якого знижена через його високий кларк в літосфері).

Зміна технофільності металів видобування 2013 р. у порівнянні з технофільністю металів, що брали участь у міграції 1980 р. має таку тенденцію. По-перше, спостерігається збільшення технофільності до 2-х разів у Be, Cs, U, Pb, Cd, Sn, що пояснюється стабільним використанням їх у різних галузях промисловості, наприклад, Урану для одержання палива для АЕС, Be – як конструкційного матеріалу в електроніці та ядерній техніці, легуючої добавки для спеціальних сталей і т. ін.

Зростання технофільності від двох до п'яти разів спостерігалось у більшості металів: Au, K, Na, Ti, Ag, Bi, Cu, Fe, Mg, Mn, W, Ba, Zn. Від 5 до 9 разів зафіксовано ріст технофільності у Co, Mo, Pd, Pt, Al, In, Nb та Ni, понад 10 разів – у Ga (13 разів), V, Cr (16 разів), Sr і La (у 37 і 38 разів, відповідно), Li (у 50 разів). Найбільший ріст технофільності у Zr (понад 150 разів!).

По-друге, стабільність технофільності спостерігається у Rb, незначне підвищення – у Y, незначне зниження у Ga і Ge.

По-третє, її зниження до 2-х разів відмічено у Te, до 4,4 разів – у Hg.

Отже, зростання технофільності з 41 вивчених металів спостерігається у різному ступені збільшення у 35 металів, що, підтверджує прогноз майбутнього «озалізнення» планети, даний Глазовською М.А. ще у 1968 р. при вивченні ґрунтів різних ландшафтів [4]. За термінологією М.С. Касімова [5], прогноз техногенного «озалізнення» перетворився на загальну металізацію біосфери, яка зберігалася на момент 2013 р., як через підвищення видобування радіоактивних, кольорових, лужних і лужноземельних металів, так і через значне зростання витягання з надр рідкісних важкотопких елементів (Zr, Nb, Ta, Mo, W), розсіяних платинідів (Pd, Pt) та рідкісноземельних – La, Y.

Висновки: • за програмою Microsoft Office Excel розраховано технофільності більшості металів, за даними таблиці проведено порівняння зміни технофільності за період 1980 – 2013 рр.; для наочного ілюстрування порядку величин технофільності 2013 р.; побудовано графік;

- величини технофільностей металів видобування 2013 р. підтверджують тенденцію металізації планети, погіршення екологічного стану біосфери, характеризують стан сучасного техногенезу як прогресуючий в бік критично-негативної обстановки;
- одержані результати можуть бути використані в геохімії, біогеохімії та екології при моделюванні ймовірних обстановок майбутнього при зберіганні або посиленні техногенного навантаження на біосферу;
- конструктивним підходом до проблеми техногенезу є продовження моніторингу технофільності металів.

Список використаної літератури

1. Перельман А.И. Геохимия/ А.И. Перельман . – М.: Высшая школа, 1989. – с. 341.
2. Mineral commodity summaries //U.S. Geological Survey, 2013. [URL://minerals.usgs.gov/minerals/pubs/mcs/](http://minerals.usgs.gov/minerals/pubs/mcs/)
3. Алексеенко В.А. Экологическая геохимия/ В.А. Алексеенко. – М.: Логос, 2000. – с. 627
4. Глазовская М.А. Техногенез и проблемы ландшафтно-геохимического прогнозирования/ М.А. Глазовская //Вестн. Моск. ун-та.–Сер. 5. География, 1968.–№ 1.–с. 34.
5. Касимов Н.С. Технофильность химических элементов/ Н.С. Касимов, Д.В. Власов. – Вестн. Моск. ун-та. – Сер. 5. География, 2012. – №1. – с. 17.